

with your husband. I should be delighted to meet you both, but unfortunately it is impossible for me to get down to Farnham just now.

If Count Károlyi comes to London on Tuesdays and Wednesdays, it would be best, perhaps, if he could come and have lunch with me at the Reform Club. I suggest either Tuesday, 13th or Wednesday, 21st November at 12.45. If you would let me know which of these days would be suitable for him, either to my present Cambridge address (50 Lensfield Road) or to the above address, I should be very grateful.

With best wishes,

Yours sincerely,

PHL 704. f. 81. ó. e. (eredeti)

*

Tisztelt Károlyi grófnő,

köszönöm névjegyét, amely sajnálatos módon csak tegnap ért hozzám (annak következtében, hogy korábbi címemre küldték), és így nem tudtam érintkezésbe lépni férjével. Boldogan találkoznék mindkettőjükkel, de sajnos lehetetlen most rögtön leutaznom Farnhambe.

Ha Károlyi gróf a keddi és szerdai napokon jön Londonba, talán az lenne a legjobb, ha velem tudna lőncsőlni a Reform Klubban. Javasolnám november 13-át keddet vagy 21-ét szerdát 12.45-kor. Ha közölnék velem, melyik nap felel meg neki, vagy jelenlegi cambridge-i címemen (Lensfield Road 50), vagy a fenti címen, nagyon hálás lennék.

A legjobbakat kívánva

158. A. J. P. TAYLOR KÁROLYI MIHÁLYNÉHOZ

(Holywell Ford. 1945. november 13.)

Dearest Catherine,

You are not neglected at all. I was writing to hear from you. I can't come to Farnham my family concerns are too much at the moment. Margaret had a daughter, Sophie, last Friday. But I'd always be glad to see Michael.

However I can advise him as well at a distance. I've always told him to hold back & make the people of Hungary invite him: but if he is invited as President he must return. The democratic cause in Hungary won't win from British backing: it will only win in its own strength. There is no chance of British backing: the most Michael can hope for is a repudiation of Bethlen & Co. by Bevin. Even so this repudiation won't mean much as the Foreign Office takes little notice of its official chief. Nor must Michael go as anti-Russian - the Russians have behaved very well in Hungary and it is a god send that that they and not we or the Americans liberated it. Michael must return not for the sake of Britain or of Russia but for the sake of Hungarian democracy: it is the second chance, even more difficult than in 1918 & even more likely to fail - but it must be taken. I agree he should have some Labour MP who will ask questions about him in the House. Why not John Haire MP who has just returned from Budapest?

I can do nothing about the Czechs, particularly as I have always advocated the expulsion of all Hungarians & Germans from Czechoslovak territory. Like Weimar Germany, new Hungary must realize she has lost the war & did nothing to help the allies until Germany was defeated. This is a hard doctrine, but there is no escaping it. I hope

to go to Czechoslovakia at Christmas & I am quite prepared to take any message or programme Michael likes to send. In this way I might be of some little help.

But the great thing is to be ready to stand on his own feet and not to rely on help from here.

Best wishes - I wish I could come over, but it's impossible. I've written to Ellen Wilkinson to see if she can arrange anything with Bevin.¹ Of course Michael must not go back unless offered the position of President - it is still true that the longer he holds out the better, so long as it is not for anti-Russian or for British reasons.

Get' well soon. Love

PIL 704. f. 81. ó. e. (eredeti)

*

Kedves Catherine,

Maga egyáltalán nincs elhanyagolva. Írtam, hogy halljak Magáról. Nem mehettem Farnhambe, családi elfoglaltságom túl nagy ehhez pillanatnyilag. Múlt pénteken Margaret szült egy lányt, Sophie-t. De mindig szívesen találkozom Mihállyal.

Tanácsot azonban a távolból is adhatok. Mindig azt javasoltam, hogy tartsa vissza magát, és várja meg, amíg a magyar nép hívja: de ha elnöknek hívják, haza kell térnie. A demokrácia ügye nem angol támogatással fog győzni: csak saját erejéből győzhet. Nincs esély angol támogatásra: a legtöbb, amit Mihály remélhet, hogy Bevin elutasítja Bethleneket. Még egy ilyen elutasítás sem ér sokat, hiszen a Külügyminisztérium nem sokat törődik hivatalos főnökével. Az sem kell, hogy Mihály oroszellenesként térjen haza - az oroszok nagyon jól viselték magukat Magyarországon, és Isten áldása, hogy ők és nem az amerikaiak szabadították fel. Mihálynak nem Anglia vagy Oroszország kedvéért kell hazatérni, hanem a magyar demokrácia kedvéért: ennek van kevesebb valószínűsége, még kevesebb, mint 1918-ban és bukása még valószínűbb - de meg kell próbálni. Egyetértek azzal, hogy nyerje meg valamelyik Labour-képviselőt, tegyen fel róla kérdést a Házban. Miért ne John Haire képviselőt, aki most tért vissza Budapestről?

A csehek ügyében nem tehetek semmit, már csak azért sem, mert mindig azt tanácsoltam, hogy utasítsanak ki Csehszlovákia területéről minden magyart és németet. Mint a weimari Németországnak, most az új Magyarországnak kell realizálni, hogy elvesztette a háborút, és a német vereségig semmit sem tett a szövetségesek segítségére. Kemény doktrína ez, de nem lehet megkerülni. Remélem, hogy karácsonykor Csehszlovákiába utazom, és kész vagyok bármilyen üzenetet vagy programot elvinni, amit Mihály kíván küldeni. Ez az, amivel segíthetek egy kicsit.

A lényeg azonban az, hogy álljon a maga lábára, és ne bizakodjon innen jövő segítségben.

A legjobbakat - szeretnék átmenni magukhoz, de lehetetlen. Írtam Ellen Wilkinsonnak, vajon tudna-e valamit intézni Bevinnél.¹ Mihály természetesen ne menjen haza, ha nem ajánlják fel neki az elnöki pozíciót. Még mindig igaz, hogy minél tovább tartózkodó, annál jobb, egészen addig, mikor már nem oroszellenes vagy angol érdekekről van szó.

Jobbulást kívánok. Szeretettel

¹ Mrs. Taylor - Haraszti Éva - szíves közlése szerint férje elmondta: azért fordult Ellen Wilkinson Labour-politikushoz, hogy eszközöljön ki Bevinnél egy audienciát Károlyi számára, ami sikerült is. Bevin november 30-án fogadta Károlyit, anélkül, hogy a Károlyival szemben elfoglalt FO tanácsát kikérte volna. Károlyi szeretett volna a Labour támogatását magának tudva hazatérni, Bevin azonban meghallgatva Károlyi véleményét a magyar helyzetről és minisztériuma Horthy-pártiságáról, semmilyen ígéretet nem tett erre vagy másra. Károlyi tehát csatlódtan távozott Bevintől, s ez is hozzájárulhatott hazatérése halogatásához.

Károlyi feljegyzést készített a kihallgatásról, a gépelés minőségéből ítélve nem gyakorlott gépiró, hanem maga vagy felesége írta le. A szöveg az SZDP irattárában maradt meg (*PHL 283. f. 12/46. ó. e.*), miután sehol sem jelent meg, tekintettel fontosságára alább közöljük: „1945. november 30-án, du 4 órakor Bevin angol külügyminiszter 25 perces kihallgatáson fogadta Károlyi Mihályt. K. M. ezt az audienciát 1945. december 1-jén a következő aide-mémoire-ban rögzítette le: A kihallgatás igen barátságos atmoszférában zajlott le. Mindenekelőtt hangsúlyoztam, hogy bár a nemzetgyűlés tagja vagyok – nem a magyar kormány nevében beszélek, és a külügyminiszter megerősítette, hogy a kihallgatás a kiadandó kommuniké ellenére nem bír hivatalos jelleggel. A meghívás személyemnek szólt, noha kétségtelenül az angol–magyar viszony tisztázása érdekében történt, miután nemsokára hazatérek, és részt fogok venni a magyar politikai életben.

Elsősorban Magyarország rendkívül nehéz gazdasági helyzetére hívtam fel a külügyminiszter figyelmét, és aláhúztam annak fontosságát, hogy Magyarország Anglia részéről történt elismerése után milyen sürgős volna, ha Anglia valamiképpen a segítségünkre sietne. Azt ajánlottam, hogy Anglia haladéktalanul vegye fel a kereskedelmi kapcsolatokat velünk, és olyan formában nyújtson rövid lejáratú hitelt, hogy az Anglia által most szállítandó áruk ellenében Magyarország csak a jövő évi termes betakarítása után szállítana megfelelő csereárut. Megkértem a külügyminisztert arra is, hogy az UNRRA-nál járjon közbe az érdekünkben. A segítség sürgős volna.

Bevin nemcsak hogy kilátásba helyezte a segítséget, de tudomásomra hozta, hogy Anglia jelenleg Londonban tartózkodó budapesti reprezentánsával már tárgyal egy Magyarországra nézve előnyös kereskedelmi szerződés keresztülvételéről.

Ezután a sokat vitatott demokrácia kérdéséről beszéltünk, és én kifejtettem, hogy Magyarországon, 25 évi félfasiszta és fasiszta rendszer után nehéz lenne az angol értelemben vett demokráciát alkalmazni, és a magyar rendszer a demokrácia legszeleesebb értelmezéséig ment el akkor, amikor a legutóbbi választásokat lebonyolította. Az igazí demokrácia érdekében jó volna, mondtam, ha Anglia olyan szemléletű embereket küldene M.-ra, akik nemcsak a grófokkal és a dzsentrikkel, azaz a régi magyar úri osztállyal tudnak beszélni, hanem a munkásság és a parasztság képviselőivel is. Erre a k.miniszter csak annyit mondott, hogy objektív, pontos információkat kap. A demokrácia kérésében az angol kormány a magyar kormány elismerésével már kinyilvánította véleményét.

Ezután a k.miniszter megjegyezte, hogy a közép- és délkelet-európai kérdések megoldása az orosz álláspont merevsége miatt olykor nehézségekbe ütközik, mire én kijelentettem, hogy M.-nak minden körülmények között az oroszokkal kell tartania. Ennek földrajzi, gazdasági és politikai okai vannak. Csak így képzelhető el az ország demokratikus fejlődése. Ez azonban nem jelenti azt, folytattam, hogy a Nyugattal elsősorban ne éljünk barátságban. Az angol–magyar kapcsolatok megfelelő kiépitése egyáltalában nincs ellentétben az orosz–magyar együttműködéssel. Meggyőződésem, hogy Oroszország és Anglia egyaránt támogatni fogják a magyar demokráciát, amelynek alapja a földreform. A földreform keresztülvitele után egész Európa érdeke, hogy a magyar demokrácia megszilárduljon, s többé ne kerüljön fasiszta vagy reakciós befolyás alá, mert ez nemcsak Oroszország, de a munkáspárti Anglia érdekeit is veszélyeztetné.”

159. BÖLÖNI GYÖRGY KÁROLYI MIHÁLYHOZ

(Budapest, 1945. november 23.)

Kedves Elnök úr,

két hete Budapesten vagyunk.¹ Buda tényleg romhalmaz, de Pest, ha szomorú is itt a pusztulás, egyáltalán nem reménytelen. A város hallatlanul gyorsan kezd rendbejönni. A lakossága elbalkanizálódott. Külvárosi nyomor, szegénység betódul a város szívéig, a körutakig, és ennél feltűnőbb az ellentét a kérkedő fényűzéssel, mely kívülről a belváros romkirakatain.

A választások közvetlen közelsége és a sokáig húzódnó kormányváltozás lekötötte a vezetőket, és így alapos kibeszélésem mind ez ideig még nem volt velük, de különböző mindenfajta pártbeli érintkezéseim alapján leszögezhetem a következőket.

1. Téged mindenki hazavár. Rákosi nem osztotta elképzelésedet, hogy feladatod e pillanatban az volna, hogy Londonban a magyar ügy egyengetője légy. Te reád idehaza más hivatás vár, amit senki más nem tud elvégezni.

2. Ha hazajössz, magától értetődleg a neked kijáró teljes erkölcsi és politikai elégtételt természetesen megkapod az egykori bectelen meghurcoltatásért. Téged, amint mondtam, magas államjogi méltóságra szánnak. Hivatásod a baloldali megerősítése volna a mindjobban megmutakozó jobboldali mozgolódásokkal szemben (a kisgazdapárt megerősödése a nyilas elemek szavazataival, Mindszenty hercegprímás pástorlevele a földreform ellen, angol–amerikai–orosz ellentétek fellobbantása stb.)